אליהו משה גנחובסקי

ריש גלותא

(75 שנה לפטירתו של רבי יצחק אלחנן זצ״ל — כא אדר תרנ״ו)

רבי יצחק אלחנן היה ראש הגולה כמשמעותו; גאון הדור הפוסק הגדול והמשיב לכל תפוצות הגולה. ספריו בהלכה „באר יצחק", „נחל יצחק" ו„עין יצחק" נעשו עוד בחייו לספרי ההלכה של התקופה. הוא הי' לאב לעגונות וכל אלה הדנים בשאלה יודעים כי פסקיו ותשובותיו הם אבני היסוד המאירים כספירים לכל העוסק בסוגיה זו של ההלכה.

היה אישיות שהרחמנות לכל יהודי נדכא וקשה־הגורל הי' טבוע בלבו. אב־טיפוס של רב בישראל ומורה דרך לרבנים צעירים, כן היה לפטרון לחיילים היהודים בצבא הרוסי ודאג למחסורם ובעיקר למאכל כשר בשבילם. לא נתן מנוחה לנפשו על כל אסון שפגע בחיי הצבור היהודי. פעל על כל שריפה שפרצה בעיירה בתחום היהודי; הי' המרכז והכתובת לעזרה מהירה לכל הבעיות הדחופות של תפוצות הגולה. לא היה ענין יהודי מחוץ לפעולתו. היה גם ראש וראשון לפעולות „חובבי ציון" שבסמכותו התורנית הגדולה הי' להם לאחיעזר ולאחיסמך. ביחד עם רבי ישראל מסאלאנט יסד את הכולל בקובנה למען העמיד לעם גדולי תורה. במאמרו המפורסם „עלבונה של תורה" הוא מגן על הכולל בפני המשכילים החותרים נגדו והוא מצטט את רב האי גאון: „ולא תמצא יראת שמים ויראת חטא וזריזות וענוה וטהרה וקדושה אלא במתעסקים במשנה ובתלמוד".

*

בעיירה קטנה התחיל ר' יצחק אלחנן זצ״ל רבנותו והוא היה ידוע כמתמיד גדול, השוקד יומם ולילה על התורה, ושם בעיירה איזאבעלין היה רעב ממש ללחם ולא פסק משקדנותו בתורה שבה מצא את הכל. סיפר לי רבי רפאל קצנלבויגן מפי איש העירה, שפעם בדרשה

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

Rabbi Jizchak Elchanan Spector
Rabbiner von Kowno.

הרב ר' יצחק אלחנן זצ"ל

ציור־תחריט מאת הרמן שטרוק ז"ל (מאוסף ד"ר גיטה גנחובסקי ע"ה)

שלו פרץ בבכי והודיע שבעירה נמצא ת״ח שהוא מעיד עליו שעבר פעמיים על הש״ס, והוא ממש רעב ללחם, וכשנעשה רעש והתחילו לבדוק מי הוא זה נודע שהוא הוא המחוסר לחם... אח״כ דרך הרבנות בעיירות בערעזע, נסויז ונובורדוק הגיע לקובנה שנעשתה ע״י אישיותו למרכז החיים היהודים הצבוריים בעולם כולו.

ביזמתו אורגנה באנגליה אספת מחאה כנגד רוסיה הצארית, והוא יזם שעמיתו ואיש בריתו רבי שמשון רפאל הירש זצ״ל ידפיס ספר על חשיבות התלמוד ויוגש לראשי השלטון ברוסיה, למען להסיר את ההשמצות שסיכנו את חייה הרוחניים של היהדות. מביתו יצא הקשר ללונדון ולברלין ולפריס ולכל יהדות העולם.

משרת באמן הי׳ לאומה ולכל יחיד. סיפר לי רבי אריה לווין זצ״ל על מכתב שכתב לרבי עזריאל הילדסהיימר בברלין, על יסורי איוב שנתנסה בהם, אבל לרגע לא מש מהדאגה לזולת, אוי, רחמנות! — צעק ממעמקי לבבו.

סיפר לי אבי מורי זצ״ל שברגעים קשים היה נלהב להגיד, גם העולם הזה הוא עולם (די וועלט איז אויך אַוועלט). צריכים לחטוף וללמוד דף גמרא... בתפלותיו היה משקיע את כל כחותיו הנפשיים. ותרן היה על כבודו, רודף השלום ואהוב העם כולו לכל מפלגותיו וחלקיו.

כן סיפר לי אבי מורי איך שבדרך מנובורודק לקובנה, סר לווארונובה לבית סב־אבי, אחד מיחידי סגולה שבדור רבי שבתי זצ״ל, להתיעץ אתו על דרכי הנהגת הרבנות ובבוקר השכם כשהלכו להתפלל, ראה ר׳ יצחק אלחנן מרחוק יהודי חוטב עצים וגרזן על שכמו, הוא רץ אליו וביקש ממנו ברכה, היהודי נבהל מאד, הסביר לו ר׳ יצחק אלחנן, היות והוא רואה בפעם הראשונה יהודי הנהנה מיגיע כפו ממש (בעיירות אחרות עשו עבודה זאת אינם־יהודים), לא יתן לו מנוח עד שיברכו שהשי״ת יתן לו הצלחה בקובנה, לא עזר שום דבר והיהודי מילא בקשתו ובירך אותו.

ידועה מדתו להקדים שלום. סיפר לנו הרב דוב אריה רייטר רבה של רוטרדם, איך שלא עזרה לו התחכמותו ורבי יצחק אלחנן הי׳ תמיד המקדים לברך אותו בשנה טובה ופעם אחת החליט לכתוב לו בראשית אלול והנה הדואר מביא לו כבר ברכה. אצלו ראיתי גם תשובותיו של רבי יצחק אלחנן.

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

מעניין כי עבודתו הספרותית הראשונה של המשורר אברהם רייזין היתה קינה על פטירת רבי יצחק אלחנן. אז היה חייל במבצר קובנה, והרגיש את היתמות של הדור וביחוד הרגישו זאת החיילים שהיה נחשב לאביהם והדפיס אז את הקינה לזכרו. עפ״י בקשתי הואיל „העבד לעברית״ רבי דניאל פרסקי לצלם לי את האכסמפלר היחידי שנשאר לפליטה בְמכון „איוו״א״ בניו יורק ונותן אותה לפרסם, ביחד עם רישום־תמונה של האמן הרמן שטרוק מאוספה של רעייתי המנוחה ד״ר גיטה גנחובסקי ע״ה.

אישיותו הי׳ פלאית ומופלאת בכל המובן, גאון האומה כולה, פאר ראשה ותפארתה, זכרו לברכה!

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
שנה בשנה - תשל״א: היכל שלמה<<נושאים שונים;קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (8){32} עמוד

אברהם רייזין

די יודישע טרער*

עלעגיע
אויף דעם-טויט פון הרב הגאון
ר׳ יצחק אלחנן ז״ל

א.

מיט וואלקען איז פינסטער דער הימעל פארדעקט,
עס ווילען ניט לייכטען די שטערן פאר צער:
עס האט זיך א הייליגעס לעבען געעקט,
עס קען די נאטור זיך נישט שטילען דער פאר.

ב.

דער ניעמאן*) פליעסט טרויריג מיט שרעקליך געראויש,
עס זידען די חוואליעס וואס וייטער אלץ מעהר,
און קוקענדיג דאמאלס אויף זיי ווייזט זיך אויס:
דאס רינט אזוי האסטיג די יודישע טרער...

ג.

עס ברויזט און עס יאמערט א שרעקליכער ווינד,
דאך, דאכט זיך עס איז ניט קיין ווינד נאר, אך ניין!
דאס איז נאכ׳ען טהייערען פאטער—פון קינד
אשטירמישער, ביטערער, יאמער געוויין!...

* מאת המערכת: לרגל מלאת 75 שנה לפטירתו של הגאון ר׳ יצחק אלחנן זצ״ל אנו מדפיסים את קינתו האוריגינלית של המשורר אברהם רייזין ע״ה, שזו היתה עבודתו הספרותית הראשונה (ראה מאמרו הקודם של רא״מ גנחובסקי).

*) א טייך אין קאוונא.

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
שנה בשנה - תשל״א: היכל שלמה>>נושאים שונים; קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;<< (8) {32} עמוד

ד.

און פינסטער און פינסטערער ווערט אויפען גאס,
ס'איז לאנג ניט געווען אזא פינסטערע נאכט,
און קלאגליכער יאמערט דער שטורים מיט כעס:
דער הייליגער רבי האט דיא אויגען פערמאכט!...

ה.

ר' יצחק אלחנן! דער הייליגער מאן,
דער יודישער פיהרער, דער יודישער קאפ.
האט גיענדיגט זיין הייליגען לעבען און דאן
איז דער יודישער שטערען געפאלען אראפ.

ו.

דער יודישער שטערען האט ליכטיג געשיינט,
בעלייכטעט די וועג אונז פון נאהענט און ווייט,
דער שטערען, אוי וועה! איז פערלאשען אונז היינט!
ווי לעבט מען אהן שטערן אין פינסטערער צייט?

ז.

נאך משה רבינו געבליבען איז דאך
צו פירען די אידען יהושע בן נון;
ר' יצחק אלחנן! נאך דיר ווער איז נאך
געבליבען פאר אונז פאר אידען צו טהון?...

ח.

אך, וואו וועט יעצט נעהמען די הערדע אהירט,
וואס זאל אזוי פיהרען זי רוהיג און זאכט?
פון וועמען יעטצט וועלען מיר ווערען געפירט,
ביי שוואכען פערשטאנד אין פינסטערער נאכט?

ט

געשטארבען דער משה פון היינטיגע צייט,
ניט איבער געלאזען יהושען קיין קנעכט,

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
שנה בשנה - תשל"א: היכל שלמה<<נושאים שונים;קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (8){32} עמוד

און אידען פון נאהענט און אידען פון ווייט
יאמערען ביטער און קלאגען: „ס'איז שלעכט!"...

י.

מיר זייִנען צו ווארפען, מיר זייִנען צו שפרייט,
„וואו נאר עס געפינט זיך אויף דער וועלט אלאנד",
נאר דאך האט דיין לעהרע געשלאסען א קייט,
„געלעבט האבען נאהנטע און ווייטע באנאנד"...

יא.

ווער וועט זיך יעטצט מיהען: פון תלמוד דער ים
זאל טרוקען ניט ווערען, געהן זאל ער זיין גאנג,
ווער וועט זיך יעטצט מיהען פון תורה דער פלאם
זאל ברענען אונ לייכטען ביי אידען אויף לאנג?...

יב.

וואו וועט זיך יעטצט קעהרען די יודישע פרוי
וואס לעבט איין עגונה און וועלקט אין איהר מאי
ווער וועט יעטצט דער הערען איר זיפץ און איר „אוי"
ווער וועט אויף „זיך שטעלען" צו מאכען איר פריי?...

יג.

אונד וואו וועט געפינען זיך יעטצט אזא מענטש
וואס זאל זיך זא מיהען אהן שכר אונ אהן לאהן
צו פאהרען צו אונזערע אינטעלעגענץ *
פאר אידען לטובת הכלל נאר צו טאהן.

יד.

און וועה איז דעם בנין וואס פאלט אין איהם איין
און ס'ברעכט זיין פונדאמענט אויף וועלכען ער שטעהט;
און וועה איז דעם פאלק וואס איהר איינציגער מאן
איהר איינציגער פיהרער און שיטצער איז טויט!...

*) וויא עס איז בעוואוסט זיינע נסיעות אין פעטערבורג.

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

טו.

דאך האבען מיר אידען איין איינציגע טראסט,
דעם גלויבען אז „יעקב אבינו לא מת",
דאס האלט אונז אין גלות וויא יעדערער ווייסט,
דאס'איז דער סוד פון דעם אידישען נס...

טז.

אין פינסטערן קבר וואו נאס אונ וואו שטום,
דארט רוהט יעצט זיין קערפער—פון וועלט שמערצן מיעד
זיין גייסט אבער לעבט אונ עס שוועבט אומעדום,
ארט וואו נאר עס לעבט אונ ס'געפינט זיך דער איד!

יז.

און ניט נאר זיין בילד הייגגט ביי'ן איד אויפ'ן וואנד,
עס ליעגט אויך אין הארצען געפאסט איהם גאנץ טיעף,
און יעדערער וויס דאך דעם פרייז פון דיאמאנט,
און יעדערער האט פון דעם בילד אבעגריעף...

יח.

וויא ארים דער איד זאל ניט זיין און געמיין,
וואלט ער אמצבה דיר שטעלען פון גאלד,
נאר האסט דאך ביין לעבען געהאלטען זיך קליין,
און האסט נאך דיין טויט אויך קיין כבוד ניט האלד.

יט.

נאר האסט דיר שוין לאנג א מצבה געשטעלט
דער אויפשריפט איז גלאנצענד פון שבחים אהן צאהל
און כל זמן ס'וועט לעבען דער יוד אויף דער וועלט
וועט ניט ווערען דיין נאהמען פערגעסען קיינמאל!...

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
שנה בשנה - תשל"א: היכל שלמה<<נושאים שונים;קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל;>> (8){32} עמוד